

สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อยุติวิกฤติหมอกควันในจังหวัดเชียงใหม่
Analysis of Law enforcement to breaking the trouble of air pollution
in Chiang Rai province

พิทักษ์ ศศิสุวรรณ

Pitak Sasisuwan

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย ประเทศไทย 57100
School of Law, Chiang Rai Rajabhat University Bandu, Muang District, Chiang Rai, Thailand, 57100

E-mail: pitak.sas@cru.ac.th

บทคัดย่อ

สภาพปัญหาหมอกควันในภาคเหนือตอนบนทำให้เกิดการใช้ชีวิตแบบใหม่ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ไม่พึงประสงค์ของชาวล้านนา การอยู่ในที่ร่ม หรือที่โล่งก็ล้วนแล้วแต่ก่ออันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพผู้คนได้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะช่วงฤดูแล้งที่หมอกควันเกิดขึ้นเพราะ ปัญหาไฟป่า เข้ามาเป็นปัญหาซ้ำเติมภัยแล้งเกษตรกรชาวไร่ชาวนาผู้ปลูกคั่วหวังต่อสังคมให้เป็นผู้ผลิต” ทางเกษตรกรรม และยังมี ความรับผิดชอบต่อสังคมที่จะต้องไม่ก่อมลพิษควันไฟจากการเผาหญ้า หรือซากพืชในไร่นาของตนเมื่อเปลี่ยนฤดูกาล ทั้งปัญหามลพิษหมอก ควันข้ามแดนก็เข้ามาสมทบอีกทางหนึ่ง ปัญหานี้เกิดขึ้นทั่วไปทุกจังหวัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดเชียงใหม่มีการสำรวจค่ามาตรฐาน มลพิษทางอากาศพบว่ามีอยู่ในสถานการณ์อันตรายที่สุดในภาคเหนือ โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอเมืองเชียงราย และอำเภอแม่สาย ซึ่งมีความ พยายามจากภาครัฐที่จะแก้ไขปัญหาโดยใช้กฎหมายในมิติของทางราชการ ซึ่งมีลักษณะเป็นสายการบังคับบัญชาจากบนสู่ล่างทำให้การ ดำเนินการล่าช้า เพราะแผนงานระดับชาติ และการดำเนินการต่างๆในระดับจังหวัดเป็นไปตามสายบังคับบัญชา “จากบนสู่ล่าง” จนใน บางครั้งอาจไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น บางโอกาสภัยร้ายจากหมอกควันไฟเกิดจากปัญหาหระดับชุมชนเล็กๆยากที่เจ้าหน้าที่บ้านเมือง จะสอดส่องระงับเหตุทัน จึงมีความจำเป็นที่กฎหมาย หรือนโยบายภาครัฐจะต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาชนในท้องถิ่น โดยการ กระจายอำนาจในการกำกับติดตาม และปราบปรามจับกุม รวมทั้งจัดกำลังคนและงบประมาณให้เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งถือว่าเป็นการ กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นบริหารจัดการปัญหาจะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดและต่อเนื่องทันต่อสถานการณ์ไฟป่า หมอก ควันที่เกิดขึ้นทุกปีต่อไป

คำสำคัญ: หมอกควัน, กฎหมาย, เชียงราย, กระจายอำนาจ

Abstract

The problem of air pollution in the north of Thailand have changed a live style of Lanna people. Air pollution become a health problem for them. In summer, Air pollution was make form wildfire, this come to annoy a farmer who was harmed by drought before. Social force a farmer to decrease to burning grass which doing for prepare their farm when season was change.

This trouble was happened almost every province in the north of Thailand, especially in Chiang Rai province. Air Quality Index report showed that mueng district and maesai district in Chiang Rai are the most dangerous of air pollution in the north. Government try to action this problem by using the official of law which Looks like a chain of command from a commander to a subordinate. Disadvantages of this system is sometimes to be late.

The Government of Thailand need to promote the law and empower the people. The solution include decentralized a power of executive and arrest. The Government need to protecting Thailand people from the adverse

effects of air pollution, including the contribution of people to aware wildfire smoke that be happened every year.

Keywords : Air pollution, Law, Chiang rai, Decentralized

1. บทนำ

จังหวัดเชียงรายมีที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ดินแดนเหนือสุดแห่งสยาม” ซึ่งมีอาณาเขตชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนถึง 2 ประเทศ คือประเทศเมียนมา และประเทศลาว ทำให้เมื่อพิจารณาในเชิงภูมิศาสตร์แล้ว จังหวัดเชียงรายมีทั้งความได้เปรียบ และเสียเปรียบ

ข้อได้เปรียบของจังหวัดเชียงรายคือ ความได้เปรียบด้านเศรษฐกิจเนื่องจากเป็นเมืองท่าสำคัญในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศในแถบอนุภูมิภาคน้ำโขง การขนส่งสินค้าต่อเนื่องจากประเทศจีนผ่านทางเรือขนส่งสินค้าขนาดใหญ่ ผ่านทางแม่น้ำโขง โดยมีท่าเรือเชียงแสน และท่าเรือเชียงของ จังหวัดเชียงรายเป็นท่าเรือสำคัญในการเทียบท่าสินค้า และสำหรับส่งผ่านต่อเนื่องสินค้าไปสู่จุดหมายในประเทศปลายทาง

ในด้านการเกษตรจังหวัดเชียงรายถือว่ามียุทธศาสตร์ที่มีคุณภาพเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อุดมไปด้วยแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการเพาะปลูก ทั้งการทำนา และการปลูกพืชล้มลุกเมืองหนาวในพื้นที่สูง ตลอดจนพืชทางเลือกอาชีพ กาแฟเป็นต้น สามารถสร้างรายได้ให้กับประชากรเป็นอันมาก

ภูมิประเทศซึ่งเป็นพื้นที่สูงล้อมรอบไปด้วยภูเขาจึงประกอบไปด้วยความงดงามและทัศนียภาพที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกให้เข้ามาเยี่ยมชมมรดกทางธรรมชาติอยู่เสมอ สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดเชียงรายอย่างต่อเนื่อง จังหวัดเชียงรายจึงถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเชิงอนุรักษ์ การสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นจังหวัดแห่งวิถีชีวิตอันแสนสงบเรียบง่ายเต็มไปด้วยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม อาทิเมืองโบราณเชียงแสน วัดวาอารามเก่าแก่ การสักการะพระธาตูกำจอม หมู่บ้านชาติพันธุ์อันหลากหลาย เป็นต้น และเนื่องจากภูมิประเทศที่มีป่าเขาเป็นจำนวนมากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติก็เป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวเช่นกัน สิ่งเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ความสำเร็จในของการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย

ส่วนข้อเสียเปรียบของจังหวัดเชียงรายคือ เนื่องจากจังหวัดเชียงรายมีพื้นที่ตั้งอยู่บนที่สูง และล้อมรอบไปด้วยภูเขาจำนวนมาก การมีพื้นที่ติดเทือกเขาสูงและป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เมื่อเข้าสู่ฤดูแล้งย่อมจะเสียเปรียบในสองด้านคือน้ำน้อย และอากาศแห้งแล้งมีความเสี่ยงที่จะเกิดไฟป่าลุกลามได้ง่าย ซึ่งจังหวัดเชียงรายประสบปัญหาทั้งสองประการมานับแต่โบราณ

นอกจากนี้เนื่องจากสภาพสังคมจังหวัดเชียงรายประชากรส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม การทำการเกษตรแบบแผนดั้งเดิมตามรอยบรรพชนโดยการเผาที่นาเพื่อชำระล้างหน้าดินในยามฤดูแล้งเป็นวิถีทางการทำนาไร่ที่ลดต้นทุนการผลิตพืชผล แต่กลับเพิ่มมูลค่าความเสียหายทางมลพิษและสิ่งแวดล้อมภายในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดใกล้เคียงเสมอมา

สำหรับพื้นที่ชายแดนของจังหวัดเชียงรายซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับสองประเทศผ่านสามเหลี่ยมทองคำคือประเทศเมียนมา และประเทศลาว จึงเสี่ยงไม่ได้เมื่อหากเกิดปัญหาการเผาไหม้ หรือการก่อกมลพิษทางอากาศจากทั้งสองประเทศแล้วแพร่กระจายต่อเนื่องเข้ามายังเขตชายแดนไทยสร้างความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม และสร้างปัญหาสุขภาพให้กับประชาชนในจังหวัดเชียงรายเป็นประจำ โดยเฉพาะในช่วงเดือนมีนาคมจนถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี

รูปภาพ 1 การแก้ไขปัญหาหมอกควันในจังหวัดเชียงราย

(ที่มา: หนังสือพิมพ์แนวหน้า <https://www.naewna.com/local/479421> ผู้ว่า เชียงรายขอทำฝนหลวงฉีดพ่นน้ำลดฝุ่นละออง ทหารอเมียงมาลดหมอกควัน 15 มีนาคม 2563, 15.26 น.)

2. วิฤติหมอกควันในจังหวัดเชียงราย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ววิฤติหมอกควันในจังหวัดเชียงรายน่าจะเกิดขึ้นในช่วงเดือนมีนาคมจนถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี หรือในช่วงฤดูร้อนซึ่งเกิดปัญหาการเผาไหม้ป่า และการเผาไหม้วัสดุซากทางการเกษตร ซึ่งมีสาเหตุมาจากทั้งในพื้นที่จังหวัดเชียงราย และจากแนวพื้นที่ประเทศข้างเคียง ซึ่งสามารถจำแนกที่มาของปัญหาในมุมมองนี้ได้ดังนี้

1. ปัญหาการเผาไหม้ที่เกิดจากฝีมือมนุษย์

คือสาเหตุหลักในการเกิดปัญหาหมอกควันพิษในจังหวัดเชียงราย การเผาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักๆ อาทิ การเผาเพื่อเตรียมหน้าดินไว้ใช้สอยทางการเกษตรเนื่องด้วยราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงจึงให้เกษตรกรปลูกเพิ่มปริมาณซากที่ต้องทำลายก็เพิ่มขึ้นตาม การเผาเพื่อรื้อหาของป่าบางชนิด และการเผาเพื่อกำจัดขยะชุมชน เป็นต้น

2. ปัญหาการเผาไหม้ที่เกิดจากธรรมชาติ

คือการเผาไหม้อันมีที่มาจากสภาพแวดล้อมที่แห้งแล้งมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการลุกไหม้ของพืชนป่าตามฤดูกาล ซึ่งพื้นที่เผาไหม้มักเกิดในป่าเขา หรือพื้นที่ห่างไกลชุมชนที่อยู่อาศัย

อย่างไรก็ตามแม้ในจังหวัดต่างๆบนพื้นที่ภาคเหนือจะประสบปัญหาดังกล่าวกับจังหวัดเชียงราย แต่ก็ถือว่าจังหวัดเชียงรายได้รับผลกระทบทางมลภาวะมากที่สุดจากการสำรวจสภาพอากาศอย่างต่อเนื่องพบว่าจังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอเมือง และพื้นที่อำเภอแม่สายได้รับผลกระทบจากหมอกควันรุนแรงที่สุดอาทิการตรวจวัดคุณภาพอากาศในพื้นที่ภาคเหนือเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562 ดังตารางแสดงค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมงของ PM2.5 และ PM10 (ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) และดัชนีคุณภาพอากาศ ณ เวลา 09.00น. พบว่าจังหวัดเชียงรายพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเมืองมีค่า PM2.5 111 และ PM10 136และตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สายมีค่า PM2.5 114 และ PM10 137 ส่งผลให้มีระดับคุณภาพอากาศตามดัชนีคุณภาพอากาศใหม่ “มีผลกระทบต่อสุขภาพ” ซึ่งแตกต่างจากจังหวัดอื่นในพื้นที่ภาคเหนือที่มีค่าระดับคุณภาพอากาศที่ดีกว่า¹

เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่าประเด็นหลักก็คือการขาดความตระหนักรู้ถึงความร้ายแรงของปัญหาในหมู่ประชาชนทั่วไป ซึ่งปัญหานี้ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้มีใจความดังนี้ “ประชาชนบนพื้นราบจะเข้าใจ แต่คนที่อยู่บนพื้นที่สูง ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดยังไม่เข้าใจนัก มันเป็นวิถีชีวิต จะบอกให้เขาถอยกลับขึ้นไปบนที่สูงก็ทำไม่ได้ ดังนั้นเราคงไม่

¹ กรมควบคุมมลพิษ, สถานการณ์คุณภาพอากาศในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยวันที่ 1 พฤษภาคม 2562, ส่วนแผนงานและประเมินผล กองจัดการคุณภาพอากาศและเสียง,สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2562. <http://air4thai.pcd.go.th/webv2/station.php?station=57t>.

พลิกวิถีชีวิตเขา 100% แต่ก็มีการบริหารจัดการ เช่น แนวกันไฟ และกำหนดเวลาเผา รวมถึงพยายามให้ปลูกพืชผสมผสาน เช่น ฟีน้อง ชาวเขาจากปลูกข้าวโพดก็มีปลูกกาแฟ ซึ่งเมื่อปลูกกาแฟแล้วเขาจะรักพื้นที่ป่ามาก เพราะกลัวไฟเข้าไปไหม้ในพื้นที่เพาะปลูก”²

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงภัยที่สืบคลานเข้าสู่จังหวัดเชียงรายโดยในทางปฏิบัติทั้งภาครัฐและเอกชนทำได้เพียงแก้ไข ปัญหาแบบ “รักษาตามอาการ” ซึ่งแม้ว่าสังคมเชียงรายจะตระหนักถึงพิษภัยอันเกิดจากหมอกควัน แต่ก็ไม่มีหน่วยงานที่แสดงตนเป็น กำลังหลัก ในการบูรณาการภาคประชารัฐเพื่อแก้ไขปัญหาย่างเด็ดขาด

2.1. ขอบกฎหมายและแนวทางการแก้ไขปัญหายหมอกควัน

ความหมายของมลพิษ ภาวะมลพิษ และอากาศเสียตามกฎหมาย พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2535 ให้นิยามไว้ดังนี้

“มลพิษ” หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่น ๆ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่ถูก ปลดปล่อยจากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อม ตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพ สิ่งแวดล้อม หรือภาวะที่เป็นพิษ ภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ และให้หมายความรวมถึง รั้วสี ความร้อน แสง เสียง กลิ่น ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญอื่น ๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดมลพิษด้วย

“ภาวะมลพิษ” หมายความว่า สภาวะที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อนโดย มลพิษซึ่งทำให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษในดิน

“อากาศเสีย” หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นไอเสีย กลิ่นควัน ก๊าซ เขม่า ฝุ่นละออง เถ้าถ่าน หรือมลสารอื่นที่มี สภาพละเอียดบางเบาจนสามารถรวมตัวอยู่ในบรรยากาศได้

ปัจจุบันมีข้อกฎหมาย ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหายหมอกควันในจังหวัดเชียงรายสามารถสรุปได้ดังนี้³

1. กฎหมายกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ประกาศที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานคุณภาพอากาศ และประกาศที่กำหนดมาตรฐานมลพิษจากแหล่งกำเนิดมลพิษประเภทต่างๆ ที่ ออกตามพระราชบัญญัตินี้ สำหรับค่ามาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหายหมอกควันและมลพิษในรูปของฝุ่นละอองขนาดเล็กในปัจจุบัน ปรากฏในประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 24 ข้อ 2(2) ที่กำหนดให้ “ค่าเฉลี่ยของฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน ในเวลา 24 ชั่วโมง จะต้องไม่เกิน 0.12 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ในเวลา 1 ปี จะต้องไม่เกิน 0.05 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์เมตร”

นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 เมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุ ภัยอันตรายต่อสาธารณสุขอันเนื่องมาจากภัย ธรรมชาติ หรือภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษ ซึ่งหากปล่อยไว้เช่นนั้นจะ เป็น อันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัยของประชาชน หรือก่อความเสียหายต่อ ทรัพย์สินของประชาชน หรือของ รัฐเป็นอันมาก ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควร ให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือบุคคลใด รวมทั้งบุคคลซึ่งได้รับหรืออาจ ได้รับอันตรายหรือความเสียหายดังกล่าว กระทำหรือร่วมกันกระทำการใด ๆ อันจะมีผลเป็นการควบคุม ระงับ หรือบรรเทา ผลร้ายจาก อันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างทันที่ ในกรณีที่น่าเชื่อว่าบุคคลใดเป็น ผู้ก่อให้เกิดภาวะมลพิษดังกล่าว ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งบุคคลนั้นไม่ให้กระทำการใดอันจะมีผล เป็นการเพิ่มความรุนแรงแก่ภาวะมลพิษในระหว่างที่มีเหตุภัยอันตราย ดังกล่าวด้วย

ความในวรรค 2 นายกรัฐมนตรีจึงมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ปฏิบัติราชการภายในเขตจังหวัดแทนนายกรัฐมนตรีได้ โดยให้ทำเป็นคำสั่ง และประกาศในราชกิจจานุเบกษา

²THE STANDARD TEAM, “ผู้ว่าฯเชียงรายเผยปัญหายหมอกควันในพื้นที่เขาบางลง เร่งทำความเข้าใจชาวบ้านในป่าลึก เน้นบริหารจัดการแก้ปัญหา THE STANDARD online,” สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2563. <https://thestandard.co/northern-haze-problem/>.

³ มงคล ราชชนะนาค, *หมอกควันและมลพิษทางอากาศในจังหวัดเชียงใหม่*, (กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ(สสส), เชียงใหม่:ลือคองอินเตอร์เน็ทเวิร์ค,2553),17-19.

2. กฎหมายที่กำหนดมาตรฐานควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียจากยานพาหนะ ได้แก่ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และประกาศที่ออกตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

3. กฎหมายที่กำหนดมาตรฐานควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียจากแหล่งกำเนิดมลพิษประเภทโรงงานและสถานประกอบการ ได้แก่ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

4. กฎหมายที่ควบคุมการปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิดมลพิษที่ถือว่าเป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ได้แก่ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และข้อบัญญัติท้องถิ่นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ออกตามพระราชบัญญัติ

5. กฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

5.1.) พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2552 ที่ให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าพนักงานของรัฐในระดับต่างๆ ตั้งแต่ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และผู้บริหารท้องถิ่นในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เมื่อเกิดหรือคาดว่าจะเกิดสาธารณภัยขึ้นในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของตน รวมทั้งกำหนดโทษสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน

5.2.) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 220 กำหนดโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาทแก่ผู้กระทำให้เกิดเพลิงไหม้แก่วัตถุใดๆ แม้เป็นของตนเอง จนน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่นหรือทรัพย์สินของผู้อื่น

5.3.) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 ให้อำนาจองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประชาชนในท้องถิ่นของตน การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยด้วย

5.4.) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 มาตรา 67 บัญญัติให้ อบต. มีหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และมาตรา 71 ให้ อบต. ออกข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล กำหนดค่าธรรมเนียมที่จะเรียกเก็บและกำหนดโทษปรับผู้ฝ่าฝืนได้แต่กำหนดโทษปรับได้ไม่เกินหนึ่งพันบาท

5.5.) พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ซึ่งมาตราที่เกี่ยวกับควบคุมไฟป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2518 มาตรา 54 ห้ามมิให้ผู้ใดก่อสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการทำลายป่า หรือเข้ายึดถือหรือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่จะกระทำภายในเขตที่ได้จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม และรัฐมนตรีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาหรือโดยได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 54 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าได้กระทำเป็นเนื้อที่เกิน 25 ไร่ ผู้กระทำผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 2 - 15 ปี และปรับตั้งแต่ 10,000 - 100,000 บาท

คำว่า “แผ้วถางป่า” หมายถึง กิริยาที่ทำให้ป่าเตียนไป “ก่นสร้าง” หมายถึง กิริยาทำอะไรขึ้นมาใหม่ “เผาป่า” หมายถึง กิริยาที่ใช้ความร้อนจากไฟ หรือจากที่อื่นกระทำต่อป่า “ทำลายป่า” หมายถึง กิริยากระทำให้ป่าหมดสิ้นสภาพไป ซึ่ง รวมความแล้วไม่ว่าจะกระทำโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม ถ้าเป็นการกระทำกับป่าและมีผลให้ป่าเสียหายแล้ว ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ต้องห้ามตามมาตรา 54 นี้ทั้งสิ้น และแม้การเข้าไปจะไม่ ได้กระทำให้เสียหาย แต่กลับทำการให้เกิดประโยชน์กับป่านั้นขึ้นมาก็ตาม ก็ยังเป็นการ ต้องห้ามอยู่นั่นเอง เพราะมาตรานี้ห้ามการก่นสร้าง การยึดถือ และการครอบครองใด ๆ ทั้งสิ้น⁴

5.6.) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ฉบับแก้ไข 2559 กำหนดไว้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลยึดถือครอบครอง ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ เว้นแต่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายมาตรา 31 กำหนดไว้ว่า ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 14 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 20,000 - 200,000 บาท

⁴ ยืนหยัด ไจสมุท, คำอธิบายพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์นิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 7, 2556), 174-177.

5.7.) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ฉบับแก้ไข 2562 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ มาตรา 19 กำหนดว่า ภายในเขตอุทยานแห่งชาติห้ามมิให้บุคคลใด (8) ยิงปืนทำให้เกิดระเบิด หรือจุดดอกไม้เพลิง (9) ทิ้งสิ่งที่เป็นเชื้อเพลิงซึ่งอาจทำให้เกิดเพลิงไหม้

มาตรา 44 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 19 (5) (6) (8) หรือ (9) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

เมื่อพิจารณาบทกฎหมายเบื้องต้นที่ได้ยกมาพบว่ามิได้มีกฎหมายใดที่ให้อำนาจหน้าที่ศาลในการลงพื้นที่เพื่อค้นพบข้อเท็จจริงอันเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาไฟป่าหมอกควัน และมีได้วางอำนาจผู้พิพากษาไว้ให้มีบทบาทในการวางมาตรการในอนาคตสำหรับพื้นที่ที่เกิดปัญหา เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาซ้ำซากอีก ทั้งบทบัญญัติที่มุ่งเน้นเอาผิดบุคคลในทางอาญาทั้งจำและปรับก็มิได้ทำให้ปัญหาหมอกควันลดลงตามการแก้ไขเพิ่มเติมโทษทางกฎหมายเช่นที่ผ่านมา จึงน่าจะพิจารณาว่าหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในครั้งต่อไป การเพิ่มบทบาททางปกครองให้กับฝ่ายปกครองในการป้องกันดูแลพื้นที่เพิ่มขึ้น หรือการเพิ่มอำนาจในการมีส่วนร่วมของศาลสำหรับการร่วมกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาพร้อมกันในอนาคตโดยเพิ่มอำนาจจากการลงโทษเป็นอำนาจเชิงห้ามปรามจะทำให้มีผลทำให้คำวินิจฉัยหมอกควันลดลงหรือไม่อย่างไร

2.2. การกำกับติดตามบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษจากหมอกควันไฟป่าโดยภาครัฐ

สำหรับการแก้ไขปัญหามลพิษในระดับรัฐบาล คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ “การแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละออง” เป็นวาระแห่งชาติ กอปรกับ นายกรัฐมนตรีได้มีข้อสั่งการให้ทุกจังหวัดดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษขนาดเล็ก (PM2.5) โดยมอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ “การแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละออง” จังหวัดเชียงรายจึงได้ปฏิบัติการให้สอดคล้องกับมติระดับชาติดังกล่าว จึงได้มีประกาศจังหวัดเชียงราย ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2562 เรื่องการรณรงค์ขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษจากหมอกควันไฟป่าและการเผาในที่โล่งจังหวัดเชียงราย ปี 2562-2563 โดยเน้นบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการเป็นกลไกสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพแก้ไขปัญหามลพิษจากหมอกควัน เป็นเชิงขอความร่วมมือทุกภาคส่วนลดการเผาเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร วัชพืชและขยะมูลฝอยในครัวเรือน โดยให้ปรับเปลี่ยนวิธีการกำจัดจากการเผาไปย่อยสลายด้วยวิธีที่เหมาะสมเพื่อลดการสะสมของฝุ่นละอองในอากาศซึ่งเป็นที่มาของมลพิษทางอากาศที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนโดยเริ่มมีผลนับแต่วันที่ 25 ตุลาคม 2562

ความตื่นตัวในเรื่องปัญหาสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะในเรื่องของมลพิษทางอากาศ (air pollution) ในประเทศไทย เริ่มตระหนักเนื่องจากการสำรวจพบการปนเปื้อนของฝุ่นละอองเกินค่ามาตรฐานโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ภาคเหนือ⁵ จังหวัดเชียงรายเป็นเขตพื้นที่ที่เสี่ยงต่ออันตรายจากมลพิษดังกล่าวมากที่สุด จากตัวเลขที่ผ่านมาในปี 2562 ส่งผลให้ภาครัฐกำหนดมาตรการทางกฎหมายและทางปฏิบัติสำหรับแก้ไขปัญหามลพิษจากหมอกควัน ที่มาจากทั้งไฟป่าตามธรรมชาติและมาจากน้ำมือมนุษย์เป็นผู้ก่อ ผู้เขียนพบว่ากฎหมายที่มีอยู่ระบุถึงการห้ามเผาไหม้ป่าหรือทรัพยากรธรรมชาติแต่มีได้ระบุโดยตรงถึงความผิดของการเป็นผู้ก่อมลพิษทางอากาศ อีกทั้งไม่มีมาตรการในระดับท้องถิ่นที่กฎหมายจะให้อำนาจเต็มสำหรับชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษด้วยตนเอง มีเพียงข้อกำหนดวันห้ามเผาของจังหวัด หรือท้องถิ่น แต่มิได้มีมาตรการในการกำจัดขยะ หรือวัตถุเหลือใช้ทางการเกษตรในรูปแบบอื่นเพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้กับประชาชน ชำนาญภาคีรัฐส่วนใหญ่เป็นแต่เพียงนโยบายแนบดิ่งจากบนสู่ล่างไม่สอดคล้องกับมิติความเป็นจริงในการทำมาหาเลี้ยงชีพของประชาชน ซึ่งทำให้การแก้ปัญหามลพิษจากหมอกควันไม่สามารถไปถึงต้นตอแห่งปัญหาได้

แม้ที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีความพยายามจะเอาผิดกับผู้ละเมิดกฎหมายอาทิเช่นกรณี ศาลจังหวัดเชียงใหม่พิพากษาลงโทษจำคุก จำเลยในคดีเผาป่าโดยไม่รอกาลงโทษ คดีในท้องที่อำเภอเชียงดาว ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และในเขตอุทยานแห่งชาติเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่โดยศาลพิเคราะห์ถึง ความเสียหายของทรัพยากรที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง ซึ่งส่งผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อระบบนิเวศ

⁵ พงศเทพ วิวารธนะเดช, *สรุปบทเรียนการจัดการปัญหามลพิษจากหมอกควันในภาคเหนือ, (กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2550), 152-157.*

สิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงสุขภาพอนามัยของคนในสังคมโดยรวม ถือเป็นเรื่องราวเร่ง ศาลจึงไม่มีเหตุรอการลงโทษ ให้จำเลย⁶ หรือกรณีศาลจังหวัดเชียงรายได้พิพากษาลงโทษ จำเลยให้จำคุก 1 ปี 6 เดือนแต่รับสภาพจึงลดโทษให้กึ่งหนึ่ง เหลือจำคุก 9 เดือน แต่ก็ไม่มีการรอการลงโทษให้เนื่องจากเหตุผลเดียวกันคือ การกระทำของจำเลยทำให้เกิดความเสียหายเป็นวงกว้าง นอกจากนี้ศาล ยังได้กำหนดค่าเสียหายให้จำเลยชดเชยให้แก่รัฐ เป็นจำนวนเงิน สองแสนสองหมื่นสามพันหกร้อยยี่สิบเก้าบาท เป็นการกำหนด ค่าเสียหายเพื่อเยียวยาแก่ทรัพยากรธรรมชาติที่สูญเสียไป⁷

รูปภาพ 2 ปัญหามอกควัน ณ พรหมแดนอำเภอแม่สาย

(ที่มา: TNN online <https://www.tnnthailand.com/content/31684> เชียงรายมอกควันพิษสูงสุดในประเทศ 12 มีนาคม 2563 10:35)

อย่างไรก็ตามการจะเอาผิดผู้เผาป่าว่าเป็นอาชญากรผู้กระทำผิดทำลายทรัพยากรธรรมชาติแต่เพียงด้านเดียวทำไม่ได้ จำต้อง พิจารณาให้ความเป็นธรรมกับบุคคลผู้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นมลพิษ และจำต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าหมอก ควันไปตามกำลัง และสติปัญญาแห่งตน อาทิกรณีการกระทำผิดของ “ลุงปิ่น” ชาวเชียงใหม่ผู้ถูกตัดสินให้มีความผิดข้อหาเผาป่า และถูก ลงโทษตามกฎหมาย แต่สำหรับข้อเท็จจริงอีกด้านหนึ่งลุงปิ่นได้กระทำการเผาป่าเพื่อกันไฟป่าตามภูมิปัญญาดั้งเดิมและกระทำไปเพียง เหตุเฉพาะหน้ามิได้มีเจตนาทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไม่⁸

สำหรับการติดตามเฝ้าระวังในปัจจุบัน จังหวัดเชียงรายมีการติดตามประเมินค่าฝุ่นละออง PM2.5 และจุดความร้อนอย่างต่อเนื่อง โดยล่าสุดพบ วิกฤตของค่าหมอกควัน ณ วันจันทร์ ที่ 16 มีนาคม 2563 เวลา 9.00 น. ซึ่งสถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศอำเภอ แม่สาย พบค่าฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 354 ไมโครกรัม/ลูกบาศก์เมตร ส่วนที่อำเภอเมืองเชียงรายวัดได้ 259 ไมโครกรัม/ลูกบาศก์ เมตร จนเกิดความร่วมมือในการกำกับติดตาม การบังคับใช้กฎหมายทั้งในจังหวัดเชียงรายและประเทศเพื่อนบ้าน โดยในทางปฏิบัติ จังหวัดเชียงรายได้มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมา และผู้ว่าแขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว ที่มีชายแดนติดต่อกัน เป็นสามเหลี่ยมทองคำ ทำให้เกิดความร่วมมือในระดับปฏิบัติการสามประเทศในการแก้ปัญหามอกควันของชายแดน อีกทางหนึ่ง เพราะ ต้นกำเนิดสำคัญของปัญหามอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ หรือหมอกควันข้ามแดนนั้นส่วนใหญ่มาจากการเผาซึ่งชาวโตนดเลี้ยงสัตว์ เพื่อ

⁶ Northpublicnews, ศาลเชียงใหม่ตัดสินคดีเผาป่าจำคุก 2 ปีไม่รอลงอาญาพร้อมให้ชดเชยค่าเสียหาย ส่วนอีกรายเข้าป่าลัดรั้วสั่งจำคุก-ปรับ, northpublicnews.com, สืบค้นเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2563, <http://www.northpublicnews.com/>.

⁷ ผู้จัดการออนไลน์, อุทากรณมือเผาป่าก่อหมอกควันฝุ่นพิษ ศาลฯ เชียงรายทยอยตัดสินทั้งปรับ-จำคุก-รออาญา, MGRonline, สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2562, <https://mgronline.com/local/detail/9620000088368>.

⁸ เชียงใหม่นิวส์ออนไลน์, ฟังความ จาก “ลุงปิ่น” ผู้รัยในข่าวเผาตอยหลวง ที่ศรยกย่อง, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2562,

https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/970836/?fbclid=IwAR34fN2nPoh2p%20oMrTeZtH-gOnFzHF4VigbSU_fzKRZj8SI7R4em0HnkFw

การประชุมวิชาการนิติสังคมศาสตร์ระดับชาติ หัวข้อ “จินตนาการใหม่ ภูมิทัศน์นิติศาสตร์ไทย”

เตรียมพื้นที่สำหรับเพาะปลูกรอบต่อไป รวมทั้งการหาของป่าของชาวบ้านตามแนวชายแดน⁹ และเมื่อติดตามจากค่าสถิติของส่วนมลพิษทางอากาศข้ามแดน กองการจัดการคุณภาพอากาศและเสียงพบว่าในปีพ.ศ.2562-2563 ค่าหมอกควันมักจะมีค่าสูงขึ้นถึงขั้นวิกฤติในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ - เมษายนของปี¹⁰

รูปภาพ 3 คุณภาพอากาศที่มีผลกระทบต่อสุขภาพในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมงของ PM_{2.5} PM₁₀ (ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) และดัชนีคุณภาพอากาศ ณ เวลา 09.00 น. วันที่ 1 พฤษภาคม 2562

จังหวัด	พื้นที่	PM _{2.5}	PM ₁₀	ระดับคุณภาพอากาศ **
เชียงราย	ต.เวียง อ.เมือง	111	136	มีผลกระทบต่อสุขภาพ
	ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย	114	137	มีผลกระทบต่อสุขภาพ
เชียงใหม่	ต.ช้างเผือก อ.เมือง	57	89	เริ่มมีผลกระทบต่อสุขภาพ
	ต.ศรีภูมิ อ.เมือง	55	71	เริ่มมีผลกระทบต่อสุขภาพ
	ต.สุเทพ อ.เมือง	48	76	ปานกลาง
	ต.ช้างเคือง อ.แม่แจ่ม	40	74	ปานกลาง
ลำปาง	ต.พระบาท อ.เมือง	38	65	ปานกลาง
	ต.สบป่าต อ.แม่เงา	46	61	ปานกลาง
	ต.บ้านตอ อ.แม่เงา	54	67	เริ่มมีผลกระทบต่อสุขภาพ
	ต.แม่เงา อ.แม่เงา	44	70	ปานกลาง
ลำพูน	ต.ปานกลาง อ.เมือง	46	80	ปานกลาง
แม่ฮ่องสอน	ต.จองคำ อ.เมือง	38	53	ปานกลาง
น่าน	ต.โนนเวียง อ.เมือง	67	98	เริ่มมีผลกระทบต่อสุขภาพ
	ต.หัวถนน อ.เฉลิมพระเกียรติ	-	-	-
แพร่	ต.นาจักร อ.เมือง	41	59	ปานกลาง
พะเยา	ต.บ้านด้อม อ.เมือง	63	85	เริ่มมีผลกระทบต่อสุขภาพ
ตาก	ต.แม่ปะ อ.แม่ออน	24	61	คุณภาพอากาศดี

หมายเหตุ **: ระดับคุณภาพอากาศตามดัชนีคุณภาพอากาศใหม่

คำอธิบาย :

ค่ามาตรฐาน PM_{2.5} เฉลี่ย 24 ชั่วโมง จะต้องไม่เกิน 50 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (µg/m³)

ค่ามาตรฐาน PM₁₀ เฉลี่ย 24 ชั่วโมง จะต้องไม่เกิน 120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (µg/m³)

AQI มากกว่า 100 เริ่มมีผลกระทบต่อสุขภาพ

ไม่มีเครื่องมือตรวจวัด

(ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ <http://air4thai.pcd.go.th/webV2/station.php?station=73t> รายงานคุณภาพอากาศ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2562 09.00น.)

นอกจากนี้สำหรับการแก้ไขปัญหาในระยะยาวกรณีหมอกควันอันเกิดจากไฟป่า กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้นำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่อง “ป่าเปียก” ไปใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาหมอกควันและไฟป่าดังนี้

1. ทำระบบป้องกันไฟไหม้ป่า โดยใช้แนวคลองส่งน้ำและแนวพืชชนิดต่างๆปลูกตามแนวคลองนั้น
2. สร้างระบบการควบคุมไฟป่าด้วยแนวป้องกันไฟป่าเปียก โดยอาศัยน้ำชลประทานและน้ำฝน
3. การปลูกต้นไม้โตเร็วคลุมแนวร่องน้ำ เพื่อให้ชุ่มชื้นค่อยๆ ทวีขึ้นและแผ่ขยายออกไปทั้งสองข้างของร่องน้ำ ซึ่งจะทำให้ต้นไม้งอกงามและมีส่วนช่วยป้องกันไฟป่า เพราะไฟป่าจะเกิดขึ้นง่ายหากปลาทขาดความชุ่มชื้น
4. การสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น หรือที่เรียกว่า Check dam ขึ้น เพื่อปิดกั้นร่องน้ำหรือลำธารขนาดเล็กเป็นระยะ ๆ เพื่อใช้เก็บกักน้ำและตะกอนดินไว้บางส่วน ด้วยน้ำที่เก็บไว้จะซึมเข้าไปสะสมในดิน ทำให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายเข้าไปทั้งสอง ด้านซ้ายเป็น ป่าเปียก
5. การสูบน้ำเข้าไปในระดับที่สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วปล่อยน้ำลงมาที่ละน้อยให้ค่อยๆไหลซึมลงดิน เพื่อช่วยเสริมการปลูกป่าบนพื้นที่สูงในรูป ภูเขาป่า ให้กลายเป็น ป่าเปียก ซึ่งสามารถป้องกันไฟป่าได้อีกด้วย

⁹ สวท.เชียงราย, จังหวัดเชียงราย ติดตามสถานการณ์ไฟป่าหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 อย่างใกล้ชิด, สำนักประชาสัมพันธ์เขต3จังหวัดเชียงใหม่online, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2563, <https://region3.prd.go.th/topic/news/5228>.

¹⁰ กรมควบคุมมลพิษ,สืบค้นเมื่อ10 ตุลาคม2562, <http://air4thai.pcd.go.th/webV2/download.php>.

6. ปลุกต้นกล้วยในพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นช่องว่างของปลาประมาณ 2 เมตร ถ้าเกิดไฟไหม้ป่าก็จะปะทะต้นกล้วยซึ่งอุ้มน้ำไว้ได้มากกว่าพืชอื่น ทำให้ลดการสูญเสียน้ำลงไปได้มาก¹¹

สำหรับมาตรการระยะยาวในการป้องกันไม่ให้เกิดหมอกควัน กรณีการเผาพื้นที่เพาะปลูกเพื่อเตรียมหนานิน รัฐต้องใส่ใจในการออกกฎหมายหรือนโยบายในการควบคุมการเผาปลูกโดยมุ่งให้เกษตรกรเปลี่ยนวิถีเพาะปลูกไปปลูกพืชอื่นที่ไม่จำเป็นต้องเผาซึ่งหรือปอ หรือพื้นที่การเกษตรเดิมเพื่อเตรียมแหล่งเพาะปลูกใหม่ มาตรการในเชิงป้องกันดังกล่าว น่าจะเป็นมาตรการที่ยั่งยืน เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหา เนื่องจากหากแก้ไขปัญหาก็จะหายไปโดยเหตุโดยการให้เจ้าหน้าที่ไปคอยสอดส่องติดตาม จับกุม คงเป็นเรื่องยากเนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกในภาคเหนือนี้มีจำนวนมาก ทั้งการลงโทษผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่จำเลยในคดีมักเป็นชาวบ้านผู้ยากจน หรือคนชายขอบ ไม่มีกำลังทรัพย์ที่จะชำระค่าเสียหายสิ่งแวดล้อมที่ศาลตั้งได้ตั้งนั้นการพิจารณาคำเนนคดีจึงต้องมีความละเอียดรอบคอบโดยพิจารณาถึงหลักความเป็นมนุษย์และ “หลักความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม”¹² (Environmental Justice) ซึ่งมุ่งใช้หลักนิติธรรมทางสิ่งแวดล้อมเข้าจัดการปัญหา

เมื่อมองย้อนกลับไปพบว่ากรณีแก้ไขที่ปลายเหตุโดยควบคุมการเผาไม่คอยได้ผล ทางออกจึงน่าจะเป็นแนวทางเชิงป้องกันมากกว่า แต่จะสำเร็จได้ต้องอาศัยความเข้มข้นในการดำเนินการ เช่น การมุ่งใจให้เกษตรกรในพื้นที่สูงปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากภาครัฐจะเข้าไปแนะนำทางเลือกอื่นเพื่อสร้างรายได้ทดแทนแล้ว ควรช่วยดูแลรายได้ของเกษตรกรในช่วงแรก เพื่อให้มีเวลาพอเพียงในการปรับตัว เช่นในบางพื้นที่อาจมีการจ้างคนในพื้นที่ให้ปลูกป่าต้นน้ำและดูแลต้นไม้ที่ปลูก ร่วมกับการผลักดันป่าชุมชนต้นแบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชาวบ้านรู้สึกเป็นเจ้าของ ได้ใช้ประโยชน์มีรายได้จากป่า และช่วยรักษาป่า สร้างความตื่นตัวให้คนทั้งชุมชนเห็นผลกระทบต่อสุขภาพของตนเองและส่วนรวมขณะที่โครงการส่งเสริมปลูกข้าวโพดสัตว์เลี้ยงหลังการทำนาเพื่อย้ายพื้นที่ปลูกลงมาที่ราบ อาจเพิ่มแรงจูงใจให้โรงงานอาหารสัตว์รับซื้อเฉพาะในพื้นที่ส่งเสริมเป็นหลักโดยแลกกับการให้โควตานำข้าวตฤติบาอาหารสัตว์เพื่อถั่วถั่วลิสงต้นน้ำให้มีปริมาณพอเพียงเพื่อไม่ต้องไปซื้อในส่วนที่ปลูกบนป่าเขา หรือควบคุมให้รับซื้อเฉพาะพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ รวมทั้งเร่งพัฒนาสายพันธุ์ให้เหมาะสมกับพื้นที่นาเพื่อให้ดูแลง่ายและได้ผลตอบแทนสูง¹³

2.3 กรณีปัญหาหมอกควันข้ามแดน

ปัญหาหมอกควันข้ามแดนเป็นปัญหาซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยของประชาชน ซึ่งสาเหตุของปัญหาดังกล่าวไม่ได้เกิดภายในประเทศ จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นหลัก ในขณะที่ผลประโยชน์ของชาติก็ควรได้รับการคุ้มครองด้วยจึงมีผู้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับทางออกของปัญหาดังนี้

1. ให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในแง่ของการจัดการองค์ความรู้และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาหมอกควันข้ามแดนในภูมิภาคอาเซียน

2. กำหนดมาตรการทางกฎหมายภายในประเทศโดยอาศัยหลักการเรื่อง "หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้ชดใช้"และ"ความรับผิดชอบทางสิ่งแวดล้อม"เพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบได้รับการเยียวยาจากผู้เป็นต้นเหตุในการก่อมลพิษหมอกควันข้ามแดนอย่างไรก็ตามผู้ได้รับผลประโยชน์จากผลของกฎหมายคือบุคคลที่อาศัยอยู่ในประเทศในขณะที่ผู้ก่อมลพิษหมอกควันข้ามแดนอยู่นอกราชอาณาจักรซึ่งการ

¹¹ วิจารย์ สิมภญา, *มลพิษจากหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ: ปัญหาและแนวทาง(บทความ)* เอกสารการสัมมนา “วิกฤตโลกร้อน มลพิษหมอกควัน มหันตภัยใกล้ตัว” ของคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอาเซียน 11 กุมภาพันธ์ 2554 จังหวัดเชียงใหม่, กรมควบคุมมลพิษสืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2563, 7-10.

http://infofile.pcd.go.th/Vair/Smoke_North.pdf.

¹² ศุภจินี โจคำ, *พหุลักษณะของความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม : ภาพสะท้อนจากคดีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับคนชายขอบ* (หนังสือประมวลบทความในการประชุมวิชาการสาขานิติศาสตร์ระดับชาติครั้งที่ 1 เชียงใหม่:คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2561), 114-115.

¹³ วิสมประภา รักเผ่าพันธุ์, *มลพิษหมอกควันภาคเหนือแก้ได้อย่างไรที่ยั่งยืน?*(บทความ), ฝ่ายนโยบายโครงสร้างเศรษฐกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทย,สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2563, 1-2. https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_23Jul2019.aspx.

บังคับใช้กฎหมายลักษณะดังกล่าวอาจกระทำได้อีกเพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของชาติก็ควรตรากฎหมายดังกล่าวเช่นเดียวกับประเทศสิงคโปร์ซึ่งมี Transboundary Haze Act 2014 (No. 24 of 2014)

3. สนับสนุนให้ประชาชนหรือชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการป้องกันไฟป่าและวิธีการป้องกันตัวเองจากผลกระทบที่เกิดจากปัญหาหมอกควันข้ามแดน¹⁴

ดังนั้นปัญหาหมอกควันข้ามแดน หากต้องการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องได้แก่ ไทย เมียนมา และลาว จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติการ กำกับติดตาม ในระดับปฏิบัติการ(จังหวัด ตามแนวชายแดน ต่อร่วมมีกัน) อย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นควบคุมแหล่งกำเนิดไฟ ร่วมกันพัฒนาระบบติดตามตรวจสอบ และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ร่วมกันผ่านระบบ ดิจิทัล ทำให้รวดเร็วต่อการตัดสินใจ ทั้งประเทศผู้เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษหมอกควันข้ามแดนจะต้องตอบสนองทันที หากประเทศผู้ได้รับผลกระทบขอความร่วมมือหรือปรึกษาหรือจากประเทศต้นเหตุ ประการสำคัญที่สุด คือประเทศไทย เมียนมา และลาว จะต้องยกระดับมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีอย่างเด็ดขาดแก่ผู้กระทำผิดผิด ภายในประเทศของตน ฐานก่อมลพิษทางอากาศ โดยปรับมาตรฐานทางกฎหมาย ให้มีโทษเท่าเทียมหรือใกล้เคียงกัน

3.บทสรุป

เป็นเวลาเนิ่นนานเท่าใดแล้วที่ปัญหาคุณภาพอากาศอันเนื่องมาจากหมอกควันจากการเผาไหม้เป็นปัญหาที่ทำให้สุขภาพของประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงรายซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบหนักที่สุดเมื่อพิจารณาจากการสำรวจคุณภาพอากาศ ภาครัฐบาลก็มีได้นั่งนอนใจโดยกำหนดให้ปัญหาหมอกควันอันตรายนี้เป็นวาระเร่งด่วนของชาติที่จำเป็นต้องระดมสรรพกำลังทุกภาคส่วนเพื่อเข้าระงับยับยั้งภัยนี้ให้ยุติโดยเร็ว ซึ่งผู้เขียนพอจะสรุปสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายได้เป็นประเด็นดังนี้

1. ไม่มีกฎหมายโดยตรงสำหรับการควบคุมดูแลหมอกควันจากการเผาไหม้ทางการเกษตร และไฟป่า โดยข้อกฎหมายที่มีเป็นแต่เพียงควบคุมดูแลการเผาไหม้ทรัพยากรธรรมชาติอื่น อาทิ ป่าไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น การจับกุมดำเนินคดีส่วนใหญ่มักเป็นการดับปัญหาที่ปลายเหตุ ผู้ถูกดำเนินคดีก็เป็นแต่เพียงชาวบ้านผู้ยากจน หรือคนขายของและบางกรณีก็เป็นการดำเนินคดีกับผู้ที่จำเป็นต้องทำความผิดเพื่อป้องกันชุมชนของตนเอง ซึ่งกรณีส่วนใหญ่ความเสียหายได้เกิดขึ้นเป็นวงกว้างไปแล้วจึงเป็นการลดหมอกควันแต่เพียงทางอ้อมเท่านั้น ทั้งบริบทของกฎหมายที่ศึกษาส่วนใหญ่อำนาจของผู้พิพากษามีแต่เพียงตัดสินความในทางอาญาเท่านั้นไม่มีอำนาจในเชิงป้องกันชุมชนจากปัญหาในอนาคตที่จะเกิดขึ้น

2. ขาดความชัดเจนในแง่ของความร่วมมือระหว่างประเทศ กรณีหมอกควันพิษข้ามแดนซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกประเทศควรตระหนักและร่วมกันรับมือกับปัญหา อีกทั้งประเทศที่เกี่ยวข้องอาทิ เมียนมา และลาว มิได้แสดงให้เห็นพ้องต้องกันว่าปัญหาหมอกควันพิษข้ามแดนเป็นภัยร้ายแรงสาหัสระหว่างประเทศ

3. ขาดมาตรการระยะยาวจากภาครัฐเพื่อป้องกันมิให้เกษตรกรที่จำต้องเผาซัง หรือปอ ตลอดจนเผาพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อเตรียมเพาะปลูกหมุนเวียนในฤดูกาลต่อไป การเฝ้าระวังการเผาไหม้ยังคงเป็นแผนปฏิบัติการในรูปแบบ “ปีต่อปี” โดยยึดโดยงบประมาณแผ่นดินเป็นที่ตั้ง ทั้งมาตรการที่ได้ผลกลับกลายเป็นการออกกฎ “วันห้ามเผา” ซึ่งสะท้อนถึงความรับรู้ของประชาชนที่พร้อมจะให้ความร่วมมือหากท้องถิ่นเข้มแข็งและมีมาตรการที่ชัดเจนเพียงพอ

4. ขาดมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้ประสบภัยจากหมอกควันโดยเฉพาะด้านสุขภาพ กล่าวคือเมื่อเกิดภัยหมอกควันขึ้นผู้ที่ได้รับอันตรายจากการสูดดมหมอกควันต้องดูแลรักษาสุขภาพด้วยตนเอง โดยหน่วยงานด้านสาธารณสุขยังปฏิบัติหน้าที่ในเชิงตั้งรับปัญหา

¹⁴ ศิริชนก วิริยเกื้อกุล, *มลพิษหมอกควันข้ามแดน*, (สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเผยแพร่เมื่อตุลาคม2559, สืบค้นเมื่อ20มกราคม2563),4-7.<http://www.parliament.go.th>.

3.1 ข้อเสนอแนะ

รัฐมีความจำเป็นจะต้องออกแบบแผนงานรับมือกับปัญหาหมอกควันพิษในระยะยาว โดยจะต้องบูรณาการกับท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาเนื่องจากต้นตอของปัญหานั้นอยู่ในพื้นที่ท้องถิ่น ก็ควรจะต้องสร้างความเข้มแข็งเริ่มจาก และควรให้ความสำคัญกับประเด็นต่อไปนี้

1. รัฐควรตรากฎหมายโดยตรงเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการเผาขยะ หรือวัตถุทางการเกษตร รวมทั้งสร้างกติกายอมรับได้ระหว่างรัฐกับเกษตรกรในการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศ ซึ่งอาจแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ส่วนที่ 4 ว่าด้วยเรื่องมลพิษทางอากาศและเสียง โดยกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาหมอกควันพิษจากไฟฟ้าและน้ำมันชุมชนให้กินความครอบคลุมปัญหามากขึ้นให้อำนาจผู้พิพากษาในคดีสิ่งแวดล้อมที่จะสามารถร่วมกับชุมชนในการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมิให้เกิดซ้ำซาก และเน้นการกระจายอำนาจการจัดการมลภาวะสู่ท้องถิ่นมากขึ้นโดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิด “ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม” (Environmental Justice) ทั้งต้องส่งเสริมความรู้การเกษตรแนวใหม่ที่ลดการเผาวัตถุทางการเกษตรเมื่อเปลี่ยนฤดูกาล
2. รัฐต้องสร้างกติการะหว่างประเทศร่วมกับประเทศเมียนมา และลาวที่มีลักษณะผูกพันกันให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านมลพิษ เทคโนโลยีการเกษตรที่ลดการเผา และร่วมมือกันปรับมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดทำให้เกิดหมอกควันให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และถือว่าการลดมลพิษทางอากาศระหว่างประเทศ เป็นวาระเร่งด่วนร่วมกันของประเทศกลุ่มสามเหลี่ยมทองคำ
3. รัฐต้องให้ความสำคัญกับการประกาศ “วันห้ามเผา” ซึ่งแต่เดิมเป็นมาตรการระดับจังหวัดที่มีประสิทธิภาพพอสมควรในการลดปัญหาหมอกควัน ซึ่งควรมีการวิจัยต่อยอดเก็บข้อมูลในทุกมิติให้มากขึ้น เพื่อขยายขอบเขตการบรรเทาหมอกควันในระดับภาคและระดับชาติ
4. รัฐต้องกำหนดให้ปัญหาหมอกควันทางอากาศคือวาระฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุขของชาติ และจะต้องมีกฎหมายหรือแผนงานเชิงรุกเพื่อเข้าช่วยเหลือประชาชนผู้อยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงด้านสุขภาพ เพื่อเยียวยาด้านสุขภาพกาย และใจ มากกว่าการปฏิบัติการเชิงรับ

บรรณานุกรม

หนังสือ

พงศ์เทพ วิจารณ์เขตสุรบุปผะเรียนการจัดการปัญหาหมอกควันในภาคเหนือ, กรุงเทพมหานครสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2550.

มงคล รายชนคร, หมอกควันและมลพิษทางอากาศในจังหวัดเชียงใหม่, กรุงเทพมหานครสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส), เชียงใหม่: ลีโอดินดีไซน์เวิร์ค, 2553.

ยีนหยัด โฉมสุทธ, ครัวอียิปะพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานครสำนักงานพิมพ์นิติธรรม, 2556.

ศุทธิณี ใจคำ, พฤติกรรมของควมยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม : ภาพสะท้อนจากคดีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับคนชายขอบ (หนังสือประมวลบทความในการประชุมวิชาการสาขานิติศาสตร์ระดับชาติครั้งที่ 1 เชียงใหม่: คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2561.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

Northpublicnews, ศาลเชียงใหม่ตัดสินคดีเผาป่าจุก 2 ปีไม่รอลงอาญาพร้อมให้ชดเชยค่าเสียหาย ส่วนอีกรายเข้าป่าล่าสัตว์สั่งจำคุก-ปรับ,

northpublicnews.com, <http://www.northpublicnews.com/> สืบค้นเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2563.

THE STANDARD TEAM ผู้ว่าฯ เชียงรายเผยปัญหาหมอกควันในพื้นที่เบาบางลง เร่งทำความเข้าใจชาวบ้านในป่าลึก เน้นบริหารจัดการแก้ปัญหา THE STANDARD online, <https://thestandard.co/northern-haze-problem/> สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2563.

TNN online <https://www.tnnthailand.com/content/31684> เชียงรายหมอกควันพิษสูงสุดในประเทศ, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2563.

กรมควบคุมมลพิษ, สถานการณ์คุณภาพอากาศในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยวันที่ 1 พฤษภาคม 2562, ส่วนแผนงานและประเมินผล กองจัดการคุณภาพอากาศและเสีย <http://air4thai.pcd.go.th/webv2/station.php?station=57t> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2562.

เชียงใหม่นิวส์ออนไลน์, ฟังความ จาก “ลุงบั้น” ผู้ร้ายในข่าวเผาถอยหลวง ที่ศรเวียงยอง, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม

2562, https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/970836/?fbclid=IwAR34fN2nPoh2p9620oMirEzEH-g0nFzHF4VigbSU_fzkRZj8SI7R4em0HnKftw

ผู้จัดการออนไลน์, อุทธรณ์มือเผาป่าก่อหมอกควัน-ฝุ่นพิษ ศาลฯ เชียงรายทยอยตัดสินทั้งปรับ-จำคุก-รอลงอาญา, MGROnline,

<https://mgronline.com/local/detail/9620000088368> สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2562.

การประชุมวิชาการนิติสังคมศาสตร์ระดับชาติ หัวข้อ “จินตนาการใหม่ ภูมิทัศน์นิติศาสตร์ไทย”

วิริสม์ประภา รักเผ่าพันธ์, *มลพิษหมอกควันภาคเหนือ: แก้อย่างไรให้ยั่งยืน?*(บทความ), ฝ่ายนโยบายโครงสร้างเศรษฐกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2563.

วิจารณ์ สิมาฉายา, *มลพิษจากหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ: ปัญหาและแนวทาง(บทความ)* เอกสารการสัมมนา “วิกฤตโลกร้อน มลพิษหมอกควัน มหันตภัยใกล้ตัว” ของคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมูลนิธิสภา 11 กุมภาพันธ์ 2554 จังหวัดเชียงใหม่, กรมควบคุมมลพิษ http://infofile.pcd.go.th/Air/Smoke_North.pdf, สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2563, 7-10.

ศิริชนก วิริยเกื้อกูล, *มลพิษหมอกควันข้ามแดน*, (สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, เผยแพร่เมื่อตุลาคม 2559), <http://www.parliament.go.th>, สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2563.

สวท.เชียงใหม่, *จังหวัดเชียงใหม่ ติดตามสถานการณ์ไฟป่าหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 อย่างใกล้ชิด*, สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ online, <https://region3.prd.go.th/topic/news/5228>, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2563.

หนังสือพิมพ์แนวหน้า <https://www.naewna.com/local/479421> ผู้ว่าฯ เชียงราย ขอทำฝนหลวง-ฉีดพ่นน้ำลดฝุ่นละออง หรือเมียนมาลดหมอกควัน, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2563.